

L'ALTERITAT BEN ENTESA

CÉCILE BARBEITO

Escola de cultura de Pau, UAB

La diversitat de les societats, ja sigui per motius de valors i d'ideologies diverses, per procedències diferents, o altres causes obliga a reflexionar sobre la nostra relació en societat. L'alteritat (del llatí *alter*, un altre), es pot entendre com la relació que s'estableix amb l'altra persona, des de la meua pròpia visió. Encara que en principi l'alteritat té connotacions neutres, ja que la concepció de l'altre o la relació que s'estableix amb aquest pot oscil·lar de la conciliació a la competició, és difícil desvincular aquest terme de l'altruisme: l'esforç per promoure el bé cap als altres. Aquest article opta per reflexionar sobre l'alteritat ben entesa, és a dir, aquells lligams que es basen en les relacions constructives i faciliten l'apropament a l'altre, tot exposant el concepte a partir d'algunes aportacions fetes per cultures ben diferents.

La voluntat de viure la diversitat de manera constructiva i d'apropar-nos a l'altre amb voluntat conciliadora i d'aprenentatge mutu obliga a concebre formes d'entendre l'alteritat des de la voluntat crítica d'acostar i entendre aquest "altre", i alhora de qüestionar-nos a nosaltres mateixes. En la cultura occidental, l'alteritat s'ha vinculat a termes com l'empatia, o la necessitat de superar l'endocentrisme. El filòsof Edgar Morin ressalta la necessitat que l'educació del futur superi l'autoconcepte positiu. Morin advoca entre altres coses per superar l'auto-mentida (*self-deception*), la tendència de les persones a mentir-se a si mateixes, recordant principalment allò que els retorna una imatge positiva*. En aquest mateix sentit, nombrosos psicòlegs socials ja havien observat que la gran majoria de les persones tenim un autoconcepte superior a la mitjana. Això significaria que tant individualment com en el grup al que sentim que pertanyem, tenim tendència a pensar que som millors, o que tenim més raó que els altres. L'alteritat ben entesa, per tant, podria començar per assimilar que encara que la nostra necessitat d'autoestima ens porti a considerar-nos millor que els altres, això no té perquè ser cert. Aquesta autocrítica inicial s'ha de completar amb l'esforç de ficar-se en la

pell de l'altre, de desenvolupar l'empatia –l'habilitat d'entendre els sentiments de l'altre– i la capacitat de reconèixer i respectar les necessitats de les altres persones, tant com es reconeixen i es respecten les pròpies.

Altres cosmovisions també han aportat reflexions importants sobre el concepte d'alteritat. A l'Àsia, el confucianisme considera que les persones èticament superiors són les que desenvolupen el *ren*, o bons sentiments cap als altres. El *ren* consisteix essencialment a ser benèvol cap a les altres persones i, segons el mateix Confuci, "la benevolència consisteix a estimar els altres" (Analectes XII, 22). Desenvolupar la virtut del *ren* és tan cabdal per al confucianisme, que es diu que una persona que reuneix moltes virtuts és una persona de *ren*. La cosmovisió africana ens regala el concepte d'*ubuntu*, del qual es poden trobar equivalents en diferents idiomes africans, i conegut per l'important rol que va complir en la reconciliació a Sud-àfrica. *Ubuntu*, que podria traduir-se com "humanitat" en idioma bantu, remet a la idea que les persones són el que són en relació a les altres, que la humanitat d'una persona depèn de la humanitat de les altres. Aquesta concepció col·lectiva del jo implica que si una altra persona és deshumanitzada, torturada, humiliada o tan sols tractada injustament, això ens resta humanitat. L'idioma zulu fa ressò d'aquesta humanitat reflectida en l'altre amb el proverbi *umuntu ngumuntu ngabantu* (una persona és una persona a través de les altres persones). A Sud-àfrica, personalitats com Nelson Mandela o Desmond Tutu van recórrer al valor d'*ubuntu* per cridar a la calma, evitar venjances i afavorir el clima de reconciliació al país en sortir del règim segregacionista de l'Apartheid.

Així, l'alteritat ben entesa pot relacionar-se amb l'autocrítica, la benevolència i l'empatia. A més, la concepció de *ubuntu* convida a difuminar la concepció de l'alteritat, superant la distinció entre l'altre i jo, i concebre una humanitat col·lectiva.

* Morin, E. (2000). Els 7 sabers necessaris per a l'educació del futur. Barcelona: Centre UNESCO de Catalunya, pàg 86.